

Geröcs Péter

VALÓJÁBAN JULI

Kopogtattak. Juli odasietett az ajtóhoz, és bizalmasan kitárta. Amikor meglátta a látogatót, hátat fordított, vállai megemelkedtek, és elnézést kérve visszaszaladt a szobába. Egy perc múlva megjelent ismét. Mosolygott.

Juli mindig sokkal jobban illett volna falusi tájba, mint városiba, de hát mit lehet tenni, ha egyszer arra rendelte a sors és a ragaszkodás, hogy egy nagyvárosban töltse élete utolsó éveit.

Ez a történet valójában nem egy megtörtént esetről szól, hanem sok-sok meg nem történt esetről, amiknek ugyanakkor meg kellett volna történniük. Hogy miért? Azért, mert egyes emberekről, akiknek emberségük a környezetük szemében legtöbbször csak fonákságaiban és visszásságaiban mutatja meg magát, sokkal többet mondanak azok az emlékek, amelyekkel nem rendelkeznek, mint azok, amiket ténylegesen megéltek. Juli ilyen ember volt. Ezen történet mesélőjétől eltekintve csak kevesen merik azt gondolni, hogy egyes emberek életének hiányai (élethiányai!) elgondolhatóak a jellemrajz részeként is, nem csak foghíjaként, amiknek köszönhetően ez az élet repedezetté, és ilyen módon omladozóvá válhat.

Juli valójában nem Csepelen nőtt föl, egy mogorva, nehézipari munkás férfi és egy érzéketlen, könnyűipari munkás asszony kislányaként, hanem vidéken, egy néhány száz éves, elszegényedett nemesi család egyetlen gyermekeként, aki a történelem fájából nem az erkölcsök számára faragott finom, míves ruhafogast, miként egyes proletár ifjak, akik kamaszként művelt közösségbe kerülvén, elsajátítják a szellemi emberek művészetét, hanem ő maga volt a történelem fájának egyik, elszáradásra hajlamos kis oldalága, amelyről a levelek elsőként hullanak le ősszel, és amely csak 5-10 évente hoz termést. Julinak nem egyetlen gyermeke volt, aki korán elmenekült az omladozó, repedezett (mert foghíjas) családi házból egy boldogabb, távoli kontinensre, hanem három: két lány és egy fiú. Nem vált belőle zsémbes vénlány, akinek azért mégiscsak van annyi sütnivalója, hogy ne csak magáról beszéljen, tudván, hogy ekképpen emberi kicsinyessége könnyen leleplezhető barátai előtt, hanem nagyon is szeretni tudó, magáról mit sem gondoló, egyszerű teremtés volt, aki a nemesi

élet majd minden jegyét magán viselte. Fejtartása nem a nemeseket utánzó városi munkások büszkeségbe vegyülő irigységét mutatta, ahogyan az igásló nyújtja nyakát, ha nagy terheket kell a hegyre felvonnia. Juli nyaka egyenes volt, de nem szálfegyenes, mint azoknak a vidéki, fiatal zongora- és szolfézstanároknak, akiknek férjeik közhivatalokban dolgoznak, netán rendőrök: Juli nem olyan volt, mint amilyen lenni akart, vagy amilyennek mások akarták látni, hanem az volt, aki: egy kicsit szigorú, egy kicsit régimódi, szerény asszony; nem volt tragikus és nem volt vidám. Nem volt sem rút, sem gyönyörű. Nem volt kicsi, nem volt nagy. Mégis sok mindent lehet róla mondani.

Így tanította esténként gyermekeit: „Az az ember, aki mindig vágyakozik, boldogtalan lesz. Az az ember, aki a tegnapnak és a máának egyként örül, soha nem akar jobbat, mint ami van.” Azután lekapsolta a lámpát és halkán megkérdezte: „Ki boldog szerintetek?” S noha már mindhárman aludtak, még hallani vélte, hogy egyetlen fiúgyermeke azt suttogja: „Édesanyám.”

Julit valójában nem ismerem. Soha nem láttam, soha nem kopogtam belvárosi lakásának ajtaján, vagy szakítottam rá ezt az imént megkopogtatott ajtót, hogy még épp időben, vagy már azon túl (az időn túl?) (a játékidőn-) megtaláljam felpuffadt testét a hatalmas magánkönyvtárában, a plafonig érő könyvespolcok között, a földön heverve, szétgurult gyógyszerekkel, melyek testét rajzolják körbe, kicsit nagyvonalúan, akár egy platóni ideált, melyek kicsi fehér pontokként mutatják a lépcsőt a mennybe, amelyben – őszerinte – nem hitt. De nem találtam arra a testére sem, amelyet maga alá temetett a ropant kultúra: a létra kicsit odébb, a falból kiszakadt, megbízhatatlan tiplik és csavarok, néhány könyv felnyitva: Ibsen és Dosztojevszkij, vagy Krúdy és Móricz. Nem, ilyen nem volt. De a testre nem rátalálás sem volt: nem állt ott a hatalmas ajtókeretben, kicsi, megöregedett testtel, mint önmaga felkiáltójellé kiegyenesedni akaró kérdőjele. Mondom: nem ismertem, és egyébként is vidéken élt.

Nem volt igaz az, hogy Juli nem hisz a Jóistenben. Mint ahogy az sem volt igaz, hogy csak őszerinte nem hitt. Juli egészen egyszerűen hitt, éppen úgy hitt a Jóistenben, ahogyan a Jóisten hitt őbenne. Mondhatni: a Jóisten nem volt ateista vele kapcsolatban. Férje dolgozó ember volt: egész nap kint dolgozott a földeken. Ha pedig korábban hazament, a házukat építette. Nagyon pedáns ember volt. Írni-olvasni ugyan nem tudott, de nagyon szépen rajzolt. Vett 3 feltekeret,

fehér lapot; otthon kihajtotta őket, és rajzolni kezdett. Napokig rajzolta a házukat, az alapokat, a falakat, a tetőszerkezetet a gerendákkal. Még a vezetékekről sem feledkezett meg. Lerajzolta innen is, onnan is. Felülről és oldalról. Juli néha odament hozzá, átölelte a vállát, és azt mondta: „Milyen szép házat rajzol az én uram”.

„Ezt nem csak úgy rajzolom, Juli. Ebben fogunk élni, ha kész lesz.”

„Tudom, de addig a rajzodnak örülök.”

A fenti részletekből is kiderül, hogy egyáltalán nem volt igaz – amit gondolni lehetne –, hogy Juli férje például tudós ember volt, aki az ácsmesterségbeli hobbiszerűen elsajátított gyakorlati tudása mellett például szellemi munkát is végzett. Aki a saját két kezével szerkesztett könyvespolcokra felsorakoztatott könyvekből sajtolta ki a tudást, amely az évek, évtizedek során oly rettenetes méretűre növekedett, hogy alatta a padlózat remegni kezdett. Éppen ezért ez a könyvespolc, rajta a könyvekkel nem omolhatott senkire, nem temethetett maga alá senkit, főként nem olyat, akit én találhatnék meg, ismeretlenül. Ha így lenne, feltételeznünk kéne, hogy az illető nő, például Juli, megöregedvén, betöltve mondjuk a hatvanadik életévét, teljesen elmagányosodik. Lakásának falai nemcsak körülbástyáznák, hanem a világot is eltakarnák előle. A földet a padló, az eget a mennyezet. Egy hatvanéves asszony, aki leigázva érzi magát önnön életétől, az életének kiteljesedését gátló körülményektől, lekushad a földre, és a plafont nézi. A csillárt, melyben kiégett a villanykörte, ám a belmagasság egy belvárosi lakásban nagyon nagy tud lenni. A csillár magasban van, Juli pedig alacsony. Nincs, aki kicserélje a villanyégőt. Odakint mentőautó szirénázik, és Juli, még ha tudja is, hogy nem szabad mindig magáról beszélnie, azért főként magára gondol, az életére, a beteljesületlen vágyaira: a halálára. Milyen megejtő volna, ha az a mentőautó őt vinné el, örökre. Sötét van. Juli pedig képtelen kikelni az ágyból. Hogy mióta? Talán tíz éve, de lehet, hogy húsz. Olvasni szeretne, de nem lát ebben a sötétben. Mit olvasna? Az előbb még eszében volt: valami olyat, ami a könyvespolc legtetetjén van.

Ezt gondolhatná egy Juli nevű, hatvanéves asszony, aki – ha ezt gondolná – nem a mi történetünk hőse lenne, hanem valaki más. Például annak a Juli nevű asszonynak az árnyéka, akiről voltaképpen beszélni akartunk. Erre a „mi” Julinkra nem igaz például, hogy hiú, hogy az idősödő városi nők akarnoksága, a fiatalságától való búcsúvétel nehézsége jellemezné. Nem áskálódik örökkön saját, igaznak

vélt, ködfátyol borította múltjában. Soha életében nem keresett kiélegülést semmilyen fizikai formában, hisz élete szabad és teljes.

Egy napon épp közös házukat építették. Idősebb lánya, Vera, Marci fia, férje és ő. A balsors úgy hozta, hogy férjének, miközben a tetőgerendákat ácsolta össze, beleszaladt egy jókora szálka a kezébe, ő elveszítve egyensúlyát leesett, és halálra zúzta magát.

Nem igaz az, hogy Juli sokat sírt, és az sem, hogy magát siratta.

Vajon lehetséges-e, hogy Juli, miután elvesztette férjét, nem fejezte be a házat, hanem hagyta parlagon, és csak évekkel később, miután felköltözött Budapestre, és összeházasodott egy tudós, szótlan férfival, csak akkor adta el? Lehetséges volna, hogy a gyorsan jött második házassága miatt összeveszett két lányával, akik egy életre elfordultak tőle? Vagy az, hogy fia elmenekült egy idegen kontinensre? Lehetséges, hogy második férje nem adott elég melegséget Julinak, aki ettől egyre zsémbesebb lett, és elkergette maga mellől ezt a második férjet is? Nem, ez teljesen lehetetlen.

Én azt a Julit ismerem, akit valójában nem ismerek, és viszont.

Juli az eddigi leírtakkal ellentétben inkább egy kicsit alacsony volt. Piszte orrán egész nap nagy olvasószemüveg ült; a fölött nézte a lakásban jövő-menő férjét. Nem szóltak egymáshoz. Ültek, és olvastak. Juli olykor főzött, mindig két személyre. Legtöbbször kidobta az étel felét, egy idő után pedig az egészet kidobta.

Juli ajtaján valójában soha nem kopogtattak. Most sem. Juli egészen egyszerűen nem volt kinek ajtót nyisson. Nem volt kit megkínálnia a férjének sütött rakott padlizsánból. Nem volt kit itallal kínálnia, és senkinek sem tudta megmutatni régi fényképeit, amelyek régen elvesztett fiatalságának és szépségének voltak apró, megporosodott dokumentumai. Juli valójában egy munkáslány volt. A Keleti pályaudvar mellett élt alkoholista, leszázalékolt férjével, és valami csodára várt. Egy álmra, amely valósággá válik. Ilyen volt például az a csoda, hogy Juli hamarosan hátrahagyhatta alkoholista férjét, aki naphosszat ült a tévé előtt, és onnan perlekedett vele csip-csup ügyeken, tehát hátrahagyhatta, és távoli rokonától váratlanul megörökölt pénzen felköltözhetett a Sas-hegyre, berendezhette álmai lakását, és ott élhetett egészen haláláig. Amikor megunta a nagy semmittevést, eljárt művészeti közösségekbe, olvasó- és filmes körökbe, utazhatott, szépségszalonokba járt, hogy újra megfiatalodjon, sőt, egyszer a Las Vegas-i kaszinók egyikében még kokettált is egy fess úrral. Ez volt a csoda, amely egy délutáni alvással az örök álmokat

hozta Juli szemére. De ez csak csoda. Bármennyire is kétségbe eshet valaki, mégsem gondolhatja felnőtt fejjel, hogy a csodák valóra válhatnak. Miután véget ér a délutáni alvás, és az ember kinyitja szemét a világra, jobb megbékélni a csodáktól kiüresedett, olykor kissé talán zord világgal, mintsem újra becsukni szemünket, visszapillantani álmaink közé.

Hol van hát Juli? Ki az, akit én így hívok?

Ebben a pillanatban jutott eszébe: Arisztotelész Poétikáját akarta olvasni. Az csakugyan a polc legtetetjén van, ráadásul nem a nappaliban, hanem a hátsó szobában. Az esztétikai és más, elméleti tárgyú írások ott találhatóak. Fellépett előbb az egyik, majd a másik létrafokra.

Volt idő, amikor úgy érezte, nem képes tovább várni a csodát, és maga segíti elő bekövetkeztét. Gyógyszerekkel és vodkával. Ez körülbelül Schiller magasságában jutott eszébe (az esztétikai nevelésről írott tanulmányán tekintete egy pillanatra megpihent). Volt idő, amikor boldognak érezte magát, és a hanyatlás, ami a boldogságot követte, már-már kiszámítható volt, akár egy pontos látogató. Nincs boldogság, gondolta Juli, és átkapaszkodott a könyvespolcra. „Nincs.” Ez Lessing. Ez Kant. Nincs Isten. Csak a kultúra van, amely a boldogtalanságra, a feslett és repedezett életekre építi palotáit. És éppen ez az. Ezeknek a palotáknak a súlyától mélyül el a boldogtalanság, reped tovább a talapzat. Egyszerre kipattant a villanygő. Sötét lett. „A fene!” Még két fok, és eljut Adornóig. Onnan majd kitapogattja azt a vékonyka kötetet, amelyre szüksége van. Juli félelme elmúlt. Sötét volt, így nem láthatta a lába alatt tátongó mélységet. Továbbment, ám akkor a fokok elfogytak. Nyakát kinyújtotta, fejét felszegte, akár a nagy terhet vonó ígáslovak, karját előre feszítette, és tapogatózni kezdett a sötétben. A hely... üres hely. Csak egy rés van a helyén, gondolta. „Nincs.” Valóban. A könyv nem volt ott.

Juli már nem emlékezett arra, hogy a könyvet nemrég nekem adta kölcsön, s talán csak a könyvcím felidézésén keresztül akart emlékezni rám. De talán mégiscsak más összefüggések juttatták arra, hogy ezen az estén okvetlenül Arisztotelészt kell olvasnia.

Kopogtattak.

Juli megtántorodott, és lezuhant a sötétbe. Előbb egy recsenést hallottam, majd a puffanást, és rögtön utána a létra fémes dobbanását a szőnyegen. Csak hosszú pillanatokkal később – ezt már utólag képzelem így –, miután körtáncot járt a könyvespolc, szakadt ki a fal-

ból az egész faszerkezet, és hullott Juli testére, sok mázsa könyvvel együtt. Mászt már nem hallottam. Beszakítottam az ajtót, kezemben Arisztotelész Poétikájával, és amilyen gyorsan csak tudtam, elhordtam a testről a könyveket, fatörmelékeket.

Régi könyvespolc volt már, nemigen bírta a sok írást.

Juli valójában egy nagyon érzékeny ember volt. Szomorú és érzékeny. Bárkivel találkozott az életben, azonnal megérezte a másik embert. Ő nem történeteket konstruált, hanem jellemvonásokat tapintott ki. Nevetve tudta azt mondani, hogy az életben nem sok jó dolog van, legalábbis neki semmi sem jutott, ő mégis örül. Nem is tudta, hogy hisz a túlvilágban, pedig hitt a csodákban.

Amikor ledobáltam róla a könyveket és megszabadítottam a szekrénytől, megláttam a mutatóujján egy kicsi, piros pontot. Egy nagyobbacska szálka mehetett a kezébe.

Alföld, 2010/9.

(Gerőcs Péter 1985-ben született Budapesten. Prózát ír.)